

SOGNEBESØG PR. HUNDESLÆDE EN NORDGRØNLANDSK SKITSE

Af provst *Svend Erik Rasmussen*, Godthåb

Det er almindeligt – og også rigtigt – at folk, der har deres arbejde i Grønland, eller som i et eller andet ærinde har gæstet vort nordlige amt, over for offentligheden herhjemme beflitter sig på at gøre det klart, at Grønland i dag er et moderne samfund, et samfund, der ikke harmonerer med de opfattelser af Grønland og dets befolkning, som vi fik, der lærte geografi for bare en snes år siden. Konebåd og tranlamper, skydesejl og fuglepil, det er noget, som ikke blot fremmede turister, men også den nye grønlandske generation tager ud på landsmuseet i Godthåb for at se, og undervejs derud springer man for livet for ikke at blive kørt ned af biler eller truck's, scooter eller bulldozer.

Fylder ens bedstemor i Egedesminde 80 år – og man i øvrigt har råd til det – napper man i nabobyen nogle hundrede kilometer sydligere en enkelt fridag – og låner sig lidt blasert tilbage i flyveren! Jo, det grønlandske samfund er som helhed i dag en moderne bygning – lad den så være ikke så lidt løs endnu i sammenføjningerne – og kun naive romantikere leger fremdeles med tanken om, hvor yndigt det kunne have været, om vi stadigvæk havde haft den store, skønne ø liggende deroppe som et fredet reservat med et ufordærvet, primitivt naturfolk. Primitivitetens lyksaligheder er som bekendt lettest at få øje på for den, der aldrig selv kunne drømme om at være henvist til den.

Men altså: Grønland er i 1961 som helhed ikke et primitivt eskimoisk samfund, men et moderne vesteuropæisk. Og dog! Der findes også i dag et Grønland, som kun de meget få kender – det være sig grønlændere som danske – og som f. eks. turister aldrig vil finde, alene af den grund, at den dag et turistbureau med virkelig flair opdager det, så vil det ikke være mere. I yderdistrikterne findes endnu stumper af den gamle grønlandske livsform, stumper, der er „ægte“ i den forstand, at det ikke blot er noget, der findes frem, når etnologer kommer på besøg med båndoptager og fotoudstyr. Der er tale om en livsform, som naturligvis ingen chancer har for at overleve i det moderne Grønland, men vi, der har mødt den, er taknemlige for lige akkurat at have nået at skue ind i en helt fremmedartet verden – og dog inden

for det danske riges grænser – og dér møde mennesker, som må virke som omvandrende anakronismer i en atomalder.

Jeg vil tage mine læsere med på en slæderejse til en lille boplads i det nordligste af Umanak præstegæld. Taperssuartâ, hedder bopladsen, og den er så lille, som en boplads kan blive, idet der kun ligger én hytte. Her bor – eller boede – storfangeren Títo og hans kone Magga. Sidst i tredserne mente han selv, han var, og hans kone skulle være et par år ældre, stadigvæk efter deres egen formening. I mine 8 år som præst i et af Danmarks nordligste sogne havde jeg ofte gæstet dem på mine embedsrejser. Nu gjaldt det – det var i fjor om foråret – min sidste rejse til Taperssuartâ, 140 km nord for Umanak. Det forlød, at Títo skrantede og ville være glad for et besøg af præsten. Selv om isforholdene på fjorden var ugunstige, besluttede vi os derfor til at tage af sted: Frederik, fanger og fremragende slædekusk, gennem mange år præstens ledsager på slæderejserne, og så jeg selv, hver med sit hundefor-spand. Som sagt, isen var dårlig, og den frem- og tilbagerejse, til Taperssuartâ og et par andre bosteder i samme område, som normalt ville have taget 5–6 døgn, kom til at strække sig over 14 døgn, og vi måtte tilbagelægge omtrent 600 km, før vi igen var hjemme. Ad vældige omveje måtte vi lægge ruten, ind i dybe, sjældent benyttede fjordgrene, lejlighedsvis gennem meterdyb sne, måtte vi piske vore hunde frem. Vi havde hver 10 for. Op igennem en bræ med ikke så indbydende gletscherspalter, med anvendelse af tove og ishakker banede vi os vej, ned ad spejlglatte elve, overnattede i telt eller primitive rejsehytter, slæbende på præstekjole, albertøj og hundefoder. Det var trætte hunde, og iøvrigt også kuske, der efter flere dages kørsel svingede op til huset i Taperssuartâ.

Jo, Títo måtte virkelig skranke, for undtagelsesvis var det ikke ham, der stod uden for husgangen og lyste langt væk af gæstfrihed, men derimod hans kone Magga. Når der kommer gæster, er fangerkonernes plads ellers altid inde bag ruden, hvor man trykker næse og „igtôrpok'er“ – generer sig. Det er „fint“ at være genert.

Men her stod nu Magga med sit vaskebrædts-rynkede, valnødde-brune ansigt og var undselig, som man altså skal være det i starten, selv over for en gæst, som – det vidste jeg – var meget velkommen. Hun stod uden for den lille tørvemurshytte, der igennem så mange år havde dannet rammen om et farverigt fangerliv. Næsten ikke til at få øje på for sne trykkede den sig ind i fjeldet, vogtet af Títos 8 slædehunde.

Her boede de, 140 km fra byen, når man kunne køre eller sejle „lige på“. „ungasigpatdlâkuloqause“, sagde jeg engang til Títo, „I bor langt borte.“ Den gamle fanger replicerede: „Langt borte fra hvad? Lige omkring næsset derhenne kommer efterårstrækket af narhvaler, og foran min boplads plejer der om foråret at være godt med isfjelde til at sætte sine sælgarn ved. I elven oppe bag os springer laksen, og 4 timer med kajak så er jeg ved tugtoqarfik – landet med rensdyr. Hvad er det,



Foto: Ib Tøpfer

Uden slædehundene ville trafik i de nordgrønlandske distrikter mellem byer, udsteder og bopladser ikke være mulig ved vintertid.

jeg bor langt borte fra?“ Nå ja, vesteuropæeren, den forhånds-bekymrede, tænkte blot på, at hvis der f. eks. skulle blive brug for hurtig lægehjælp, så lå Tuperssuartå lidt langt borte. „Jamen, palase, jamen præst, kommer du ikke selv og fortæller os, at vi ikke skal bekymre os for den dag i morgen? Herren er jo min hyrde.“ Den forhånds-bekymrede bøjer beskæmmet hovedet.

At gå ind i det lille fangerhjem kan der naturligvis ikke være tale om for en dansker af normalhøjde. For at mindske brændselsforbruget er husgangen så lav, at jeg nærmest må kravle ind og foran mig skubbe ornatkuffert og slædetaske. Stuen måler ca. 2 gange 3 meter og en væsentlig del af rummet optages af det eneste stk. bohavede, briksen. Hjemmet består kun af dette ene rum, der altså tjener som stue, soveværelse, køkken og toilet (til det faste geråd under en briks hører natpotten). Et hjørne ved det lille komfur må afgive plads til optøning af hellefisk, hundefoderet. Luften er lidt allehånde. Kun et sparsomt lys trænger ind gennem stuens ene, diminutive vindue, dog ikke mere sparsomt, end at den indtrædendes blik hurtigt fanges ind af en dobbeltside fra et kulørt magasin hængt op over briksen: en henslængt Marilyn Monroe, hvis velkendt lette påklædning virker ekstra let her 600 km nord for polarkredsen. Til højre for Marilyn hænger „Jesus og den samaritanske kvinde“, til venstre lyser Krushchev's skaldede isse op. På den måde er alle stuens vægge tapetseret med kolorerede ugeblads-sider. Civilisationen har sat sig sine spor selv heroppe. I et brædt over døren er skåret en række bogstaver: s a m mfl. – forbogstaverne i de grønlandske ugedagsbetegnelser. Ved hjælp af et sindrigt afkrydsnings-system holdes der her rede på dagene.

Magga har en grydefuld sælkød over. Lyngkvaset giver et behageligt indslag i stuens odeur af skindtøj, spæk, kød og urin. På en hylde ligger de faste ingredienser: en ulo, pibe og salmebog.

Med et rensdyrskind under sig og en edderdunsdyne over sig ligger Títo henne på briksen, plaget af gigt. Det er tydeligt, at det ærgrer ham, at han ikke kunne stå udenfor og byde velkommen. Magga hiver renskindskørepelsen, bjørneskindsbukserne og sælskindskamikkerne af præsten. Jeg ved, at over for folk med så udpræget ro i sindet, som disse ensomt boende fangerfolk besidder, skal man ikke skyndsomt styrte sig ud i sine „forretninger“. Kontakten skal først etableres, altid påny: „qingmitit merqorigput, dine hunde har en køn pels, Títo.“ Han kan lide at høre det, selv om han energisk fastholder, at præstens hunde har en endnu kønnere pels. Vi sidder lidt og overbyder hinanden. Isen er brudt. Det er en næsten altid sikker vej til kontakt med en fanger, den, der går om ad enhver fangers stolthed, hans hundespand.

Snakken går lidt frem og tilbage. Jeg venter på „opfordringen“: Títo skæver op efter salmebogen: „nerdliviliarumagaluarpunga“ – – du ku' vel ikke tage mig til alters, præst?!?“ Jeg rigger til til gudstjenesten. En præstekjole er et ubekvemt klædningsstykke, når man ikke kan stå oprejst i gudstjenestelokalet. Men jeg ved, Magga og Títo ville blive skuffet, hvis præsten ikke optræder i ornat. Det skal være som i en kirke, og det lykkes at komme i kjolen. Et hjørne af briksen må gøre det ud for alterbord. Fra en lille trækiste finder Magga et spraglet tørklæde frem, samt to julelys, monteret i hjemmegjorte fedtstens-stager: alterdug og alterlys. Oblatæske,



Hvil på fjordisen.

Foto: Ib Tøpfer

kalk og disk placeres på tørklædet. Ens tanker flyver et øjeblik fra denne 2 gange 3 meter hytte, der nu skal tjene som kirke, hjem til den kirke, hvor jeg holdt min dimisprædiken, Marmorkirken i København. „Dig rummer ej himle, og himlenes himle, Vorherre fuldstor. Så ej er at tale om højelofts sale til dig på vor jord.“ Men selv i en stue som Títos og Maggas hjem, der er så langt fra højloftssalen, som tænkes kan, kan man have gode og uforglemmelige stunder omkring ordet og sakramentet, i tillid til forjættelsen om, at hvor to eller tre er forsamlet . . .

Kun på skrømt slår de to gamle op i salmebogen. De kan salmerne udenad. Uendelig langsomt, uendeligt gribende løfter sangen sig. Magga med sin skærende diskant synger en overstemme, præsten melodistemmen, og Títo og forkøreren sætter bas til, den sidste, forkøreren, hele tiden med et halvt øje ud til vore hunde — om de nu bliver der. 4 kirkegængere synger 3-stemmigt! — Der prædikes. Jævne tanker til trøst og opmuntring for de to. At hvert ord suges ind, er hævet over enhver tvivl. Det er sjældent, der kommer præst. Intet må lades upåagtet.

Konfronteret med billederne af Marilyn, Jesus og Krushchev indstiftes nadveren. „Det brød, som vi bryder, er det ikke fællesskab og Kristi legeme? Fordi der er ét brød er vi ét legeme, skønt vi er mange; thi alle har vi del i det ene brød.“ Sådan

skrev Paulus engang til korinterne. Ordene virker stærkt her under vor fælles altergang. Her er et fællesskab mellem grønlander og dansker, som vi sukker efter ikke mindst i disse års Grønland, det fællesskab, hvis mangel på eksistens begrædes lige stærkt af begge parter. Hånden på hjertet: det er blevet sparsomt med håndgribelige udtryk for fællesskab mellem landsmænd i dette i så mange henseender specielle amt. De to befolkningsgrupper har fundet frem til en modus vivendi, båret af gensidig respekt og ærlige forsøg på at få det til at glide, men skillevæggen, der er rejst af forskelligt miljø, sprog, tankegang, kultur, er svær at bryde ned. Men det sker her, under gudstjenesten hos storfangeren Títo og hans kone Magga. Vore miljø'er, den grønlandske fangers og den danske præst's, kan vanskeligt være mere forskellige – vor tankegang og kultur i det hele – og dog: „Alle har vi del i det ene brød.“

Brødet og vinen deles ud under stille boble-akkompagnement fra gryden med sælkødet. Da velsignelsen og den sidste takkesalme har lydt, giver vi os stunder til at sidde lidt og bare være stille, indtil Magga rokker hen til komfuret og svinger så mange sælribben, hun kan skaffe plads til, op på hjemmets eneste tallerken. Dette bjerg af kød rækkes først til præsten: „neqitorniarit, spis kød!“ lyder parolen, og ved hjælp af en lommekniv og 10 fingre gør man efter evne et godt indhug. Herligt kød, velsmagende, let fordøjeligt, og så uden disse nymodens ingredienser som sovs kartofler og brød. Med tanke på de 30 graders kulde, man senere skal ud i, fylder man så meget kød „på kakkelovnen“ som overhovedet muligt, før man afgiver den fælles tallerken til den næste sultne.

De „fremmede“ har kaffe og tobak med, og snart bølger snakken omkap med tobaksrøgen. Der lægges for med beretningen om, under hvilke omstændigheder Títo havde nedlagt den netop fortærede sæl en dag, hvor gigten havde været mindre plagsom end ellers. En levende ordstrøm, ledsaget af situations-malende gebærder, gør hele jagten nærværende. Han sidder på briksen og svinger i ånden pirken over sit hundespand og tager os således med på skudhold af den ûtoq, han forleden havde fået øje på oppe i den nordlige isfjord. (ûtoq er betegnelsen for de sæler, der om foråret arbejder sig op gennem havisen for dagen igennem at ligge og sole sig – og være et taknemmeligt bytte for den fanger, der får øje på dem). Títo maver sig ind på den sovende sæl, dækket bag sit skydesejl, med hundene liggende lydigt bag sig, ventende på skuddet. Hele sceneriet ageres igennem på briksen. Han gør sig til ét med ûtoq'en og virrer med sit lille snurrige hoved for at vise, hvordan sælen vågnede op og anede uråd. Men så fik den skuddet, lige over højre luffe. „Det var godt med lidt frisk nyre og lever, efter at vi i så lang tid havde måttet klare os med de sølle hellefisk, Magga hiver op på vores langline.“

Beretning afløser beretning, alle handlende om fangst, hunde, vejrlig, slædekørsel. Med slet dulgt foragt taler han om de nutidens kajakfangere, der hverken kan

eller tør harpunere narhvalen, før de skyder den. Ja, det forlyder endda, at overordentlig mange grønlandere dernede sydpå ikke engang kan gå i kajak. *Er* de nu også grønlandere? spørger den gamle. Og så ser vi Títo – stadig siddende på briksen – i kajak liste sig ind på en narhval en halv dagsrejse vestude, under midnats-solen. Ud og ind mellem isfjeldene forfølger han narhvalen en times tid, før han kommer på gunstigt kastehold af den. Títo slår edderdunene af sig, svinger armen og kaster harpunen, træfsikkert, lige midt i Krushchev's kontrafej over briksen, men i beretningen sidder den altså plantet i narhvalen. Magga falder her ind med en lovprisning af al den dejlige matak (det er hvalens hud), der ved den lejlighed blev bjerget hjem. „Den dækkede så meget som tre klapmyds-skind,“ triumferer hun.

Der spørges selvfølgelig også nyt udefra, nu der endelig er kommet fremmede til Tuperssuartå. Men „udefra“ betyder først og fremmest andre områder af Umanak-fjorden. Større er verden ikke. „Er folk dernede i Umanak raske, fanger de godt, har de helt godt med hunde i vinter, havde I kød i julen, hvornår lagde isen sig –?“ At der er en verden uden for fjorden, ja, sågar uden for Grønland, ved Títo og Magga, men denne verden har ingen relation til Tuperssuartå, hvorfor den ikke af-føder nogen spørgsmål. Navne som de Gaulle eller Kennedy, Vivi Bak eller Harald Nielsen siger dem intet. Sover Títo af og til ind med en vis uro i sindet, så hidrører denne uro ikke fra en frygt for paddehatteskyer og radioaktivt nedfald, men så er det fordi han er bange for, at nordenstormen i løbet af natten skal tage hans sælgarn. *Hans* verden ser omtrent ud som den gjorde, da han for et slægtled siden slog sig ned her, medbringende kajak, hunde og træ til slæde og hus, medsammt en kone. Rensdyrene er måske nok taget noget af i mængde og bjørnene blevet sjældne. Men aldrig kunne der blive tale om at flytte til andre, endsige større pladser. Her har jeg kunnet klare mig med kød og skind til Magga og mig, og foder til hundene. Sæl- og hvalspækket har af og til givet mig lidt kontanter til butiksvarer. Fra knolden deroppe har jeg hvert år, så længe jeg kan huske, set de første solstrejf efter den lange mørketid og omkring Sct. Hans står angmagssætterne i stimer lige her ved fjæren. – Om jeg aldrig har haft større behov? Títo virrer med hovedet. Han fatter overhovedet ikke spørgsmålet. Hellige enfold! – i ordenes smukkeste betydning.

— — — —

Nu er han død, Títo, og Magga fraflyttet Tuperssuartå. Aldrig ville Títo have drømt om, at hans navn skulle blive nævnt uden for fjorden og for mig – og måske også for nogle af mine læsere – komme til at stå som et smukt symbol på det gamle Grønland – den langt borte fra al civilisation, helt i pagt med naturen levende fangers Grønland – som vi nok ved ikke kan levnes nogen chance i et moderne samfund, men hvis fortryllelse og kolorit vi alligevel har så gruelig svært ved at blive færdige med.